

Konference „Crossroads in Cultural Studies“, Tampere, Finsko, 1.–4. 7. 2014

Na začátku července finské univerzitní město Tampere (asi 200 000 obyvatel), které svým stylem, architekturou a světlovlasými obyvateli na kolech připomíná Gothenburg či Aarhus, hostilo čtyři dny zájemce o studium kultury. Konference *Crossroads in Cultural Studies* byla již desátou v pořadí. Ta první se na Tamperské univerzitě uskutečnila v roce 1996. Na téže místě o dva roky později podal Pertti Alasuutari podnět k založení mezinárodní platformy pro kulturní studia. Na přípravě založení *Association for Cultural Studies* (www.cultstud.org) a jejich stanov od další konference v Birminghamu v roce 2000 kromě něj pracovali např. Anna Grey a Kristen Drotner, Larry Grossberg, John Hartley, Joke Hermes nebo Chen, Kuan-hsin. Ustavovací setkání pak proběhlo na 4. konferenci *Crossroads in Cultural Studies* opět v Tampere v roce 2002. Pertti Alasuutari byl zvolen jejím prvním předsedou a Joke Hermesová místopředsedkyní. Rok 1996 byl pro kulturní studia podstatný i z dalšího důvodu. Byl založen *European Journal of Cultural Studies*, jehož první číslo v nakladatelství Sage vyšlo o dva roky později. Pertti Alasuutari, známý svým pojetím kulturních studií jako blížících se, či dokonce překrývajících se se sociologií kultury, je vedle Jona Cruze, Ann Grayové a Jokea Hermese jedním z jeho editorů.

Asociace pro kulturní studia dnes sdružuje přes 600 členů. V Tampere se jich sešlo přes 400 a jen o málo nižší byl počet prezentovaných příspěvků rozdělených do 16 bloků několika (nejčastěji 9) paralelních sekcí, tří plenárních sekcí a dvou přednášek. Přesto účastník neměl dojem „mega akce“, na které kromě prezentací ze své úzké profilace nemůžete stihnout nic dalšího. Organizátoři příspěvky do programu poskládali obezřetně tak, že na každou sekci připadly standardně 3, občas jen 2 a výjimečně 4 příspěvky. To poskytovalo

dostatek času nejen na samotné prezentace přednášejících, ale i na otázky a následnou diskusi. Každý den proběhly dvě sekce dopoledne a dvě odpoledne. Kromě toho byla v dopoledním čase ještě panelová přednáška dvou mluvčích a den zakončoval večerní program. V úterý recepcí v národním muzeu (Mesuem Centre Vapriikki), ve středu v podvečer komentované procházky po Tampere a večere v Kauppahalli – bývalém rybářském tržišti, které dosud funguje jako tržnice specializovaná na lokální produkty malých dodavatelů. Ve čtvrtek se vybraní zájemci vypravili na ostrov Viikinsari na jezeře Pyhajarvi, u kterého Tampere leží, kde mohli okusit finskou saunu i osvěžení ve vodě jezera. Na závěr byla po skončení posledních prezentací připravena koktejl párty v samotné reprezentační budově Tampere Hall, ve které celá konference probíhala.

Organizace konference nesla známky severské efektivity a přesnosti okořeněné přísluševěčnou šetrností a ekologičností. Především konferenční program byl k dispozici (kromě několika výtisků pro tradičně orientované, kteří si jej museli předem objednat) jen v elektronické podobě na stránkách konference. Plošně účastníci dostali pouze sešitek se základními informacemi o místech konání, hlavní kostrou programu a přehledem příspěvků zařazených do jednotlivých sekcí. K tomu pořadatelé přidali propisku z recyklovatelného materiálu. Odpustili si jakékoli doplňkové předměty a účastníky v závěru požádali o navrácení konferenčních odznaků, aby je mohli použít při další příležitosti. Ačkoli se průběžně starali nejen o intelektuální potravu zúčastněných, i připravená menu vykazovala jistou střídmost, např. k pití byla v místě konference zdarma k dispozici pouze voda. V jídle převažovaly zeleninové saláty a zapečený pokrm na způsob francouzských brambor a nutno podotknout, že reakce konferujících nebyla vždy vstřícná. Severské bylo i počasí. Chladno a deštivo bylo do čtvrtka nejen venku, ale především

i v Tampere Hall, jejíž vnitřní prostory byly pro pouze desítky posluchačů dané sekce zpravidla příliš velké na to, aby měli šanci je alespoň o několik stupňů ohřát. Jejich ochotu diskutovat to však nezchladilo.

Odborný program konference byl zahájen stylově v předvečer přednáškového programu tributem otci britských kulturních studií, v únoru zesnulému Stuartu Hallovi. Kromě úvodních proslovů proběhla projekce filmu režiséra Johna Akomfrah *The Stuart Hall Project*; dokument mapující život a témata, jimž se Hall věnoval, tedy především etnicita, rasová politika a diskriminace, kolonialismus, kapitalismus, imperialismus a mocenské nerovnosti. Snímek složený z koláže fotografií a videí z Hallova archivu, i záznamů z rozhlasových a televizních rozhovorů s ním, přináší informace nejen o životě emigranta z chudé multietnické rodiny, ale i jeho postřehy a komentáře vlastního životního příběhu i historického vývoje v Británii a Karibiku na pozadí jazzové hudby a dobových záběrů ze 40., 50. i 60. let zachycujících všední život v Anglii, na Jamajce i Kubě. Jako „černého“ přistěhovalce, který si musel vytvořit novou identitu, jej tento proces vedl k promýšlení politických a historických faktorů, jež formují a determinují životy jedinců v poválečné společnosti, za studené války, v období thatcherismu i (sub)kultur mládeže 60. let. Dokument jej zachycuje jako aktivního agitátora britské nové levice (prvního editora časopisu *New Left Review*), diskutéra a komentátora politického vývoje i vojenských intervencí v období studené války, včetně dění na Kypu či Kubě v období tzv. karibské krize apod. Z plátna zaznívají nejen dobové záznamy mladého charismatického Halla, ale i jeho komentáře vlastního jednání a společenského vývoje z pozdější doby.

V úvodním slově konference aktuální předseda Asociace Gilbert B. Rodman zdůraznil aspiraci organizátorů konference za-

hrnout širokou škálu kulturními teoretiky užívaných přístupů a ukázat šíři aplikace kulturních studií v různých národních tradicích a školách. Z toho by mělo být zřejmé, že zastoupené reprezentace se rozhodně neomezovaly pouze na postupy navazující na britskou linii birminghamské školy. Naopak upozornil na narůstající počet účastníků z jihovýchodní Asie, jež přináší rozšíření spektra prezentovaných témat a řešených výzkumných otázek, jako je například téma proximity či queer politiky v současném Japonsku (sekce I5) apod. Heikki Hellman, děkan School of Communication, Media and Theatre University v Tampere, připomněl aktuálnost metafory křižovatky, jež stojí v názvu konference. Především proto, že kulturní studia jsou považována za interdisciplinární, transdisciplinární, nebo dokonce antidisciplinární obor. Nejsou tedy průsečíkem dvou cest, ale spíše mnoha různých směrů, které sdílejí společná východiska a snahu, již Stuart Hall formuloval jako analýzu praktik, reprezentací, jazyka a zvyků v naší společnosti. Proto kulturní studia nespojuje jediná kodifikovaná teorie ani univerzální metodologický postup, ale je pro ně naopak typická pluralita, střetávání a výměna pohledů. Zároveň však v jedné z metodologicky orientovaných sekcí, o které se zmíním níže, byla tato roztržitost či nevyhraněnost naznačena jako důsledek selhání institucionalizace studií v 90. letech minulého století, která vedla k jejich pomalému přijetí širší vědeckou sférou.

I v dalších dnech patřil S. Hall k nejčastěji citovaným autoritám. Např. na jedné z plenárních přednášek ukázal John Clarke z The Open University (UK), jak snadno lze Hallovu analýzu stavu britské společnosti konce 70. let využít k popisu současné krize evropských států. Přesněji krizí, neb se jedná nejen o krizi ekonomiky, ale i sociální struktury, politiky, státu a jeho legitimacy, sociální autority, občanské společnosti atd. Přitom jednotlivé státy čelí různým krizím, které nejsou rovnostářské,

ale naopak distribuované odlišně, a postihují je v odlišné míře. To je dokladem diferenciace Evropy a její přetrvávající hierarchizace, která se odráží i v odlišnostech problémů, jimž čelí zakládající státy EU a v oblastech označených jako tzv. semiperiferie, které se k ní připojily až později nebo o to teprve usilují.

O krizi současné (západní/moderní) společnosti se zmiňovali i mluvčí dalších plenárních přednášek. Profesorka filosofie Elena Turbina z Ural Federal University v Rusku si v úterý dopoledne kladla otázku, zda lze současnou krizi sociální politiky západních demokracií provázenou poklesem zájmu jedinců o dění ve veřejné sféře a naopak rostoucí popularitou banálního nacionalismu a byrokratického státního aparátu ve východní Evropě vysvětlit pomocí konceptů Hannah Arendtové. Ve středu hostující profesorka Humboldtovy univerzity v Berlíně Magdalena Nowicka zmiňovala družnost jako variantu společného soužití vzájemně provázaných, i když značně odlišných, jedinců v opozici k zpravidla zmiňované autonomii jako hlavnímu znaku moderních společností. Ve čtvrtek profesor politologie na Národní univerzitě v Mexiku Benjamin Arditi stočil pozornost na užívání sociálních sítí a otázku, zda mohou nahradit veřejnou sféru a být spouštěčem reálného jednání i mimo kyberprostor. Ukázal přitom model systému bez hlavního středu, ale naopak s více vstupy a analogii chování ptáků v hejnu, které použil pro popis informací šířících se po internetu.

Klasická témata britských kulturních studií jako gender, etnicita, identita či hegemonie byla, podle mého dojmu, v programu upozaděna. Nebo spíše jako by se řešení jimi nastolovaných otázek přesunulo mimo Evropu do oblastí postkoloniálních či asijských. Například v sekci G6 Talking Race řešily převážně imigrantky postavení etnických a náboženských skupin v kanadské společnosti a v sekcích věnovaných genderovým praktikám zasprezentovaly

účastnice z Jižní Koreje či Japonska. Dominantním tématem účastníků z Evropy se podle programu staly počítačové hry a herní průmysl, kterým bylo věnováno dokonce 6 sekcí, a to nepočítám ty o uživatelích sociálních sítí či digitálních světech. Spektrum přístupů, otázek i různých forem prezentace poznatků ukázal v jedné z takto zaměřených Markus Wiemer, profesor herního designu ze Stuttgartu, který pro svou prezentaci o cenzorství digitálních her zvolil formu soutěže tří účastníků. Kromě otázek na to, jaké prvky jsou v počítačových hrách nejvíce problematické a zakazované, měli soutěžící „uhádnout“, v jakých zemích světa jsou které hry nejvíce omezované a jakými postupy. Zatímco ve Spojených státech jsou nejvíce kontroverzní obscenní hry se sexuální tematikou, v Japonsku jsou mnohem tolerantnější i ke hrám násilným, dokonce hrám na znásilnění (rape game), které jsou např. v Německu zcela nepřijatelné.

Osobně jsem postrádala více prezentací z oblasti výzkumu publika, například seriálového. To, jak se zdá, aktuálně není nosným tématem. Ačkoli v programu figurovaly i sekce s názvem Uses of Media či Television and Video Culture, výzkum chování televizního publika byl zřejmě převládán snahou akademiků o postižení života v kyberprostoru, případně jednáním, jež má alespoň minimální politický rozměr. Takovým příkladem může být produkce hip-hop hudby a jejích propagátorů jako iniciátorů tzv. arabského jara (viz sekce J1 Framing Critical Youth Studies).

Za velice kvalitní považuji přednášky na metodologii kulturních studií a metody výzkumu zacílené sekce J9 From the People, For the People, By the People: Disciplinary Politics of Cultural Studies and the Ethnographic Turn, ve které se mluvilo hlavně o praktické realizaci etnografické metody. Na anonymizaci dat z terénu se zaměřil Anindy Raychaudhuri z University of St. Andrews (UK). Zdůraznil pře-

devším nezbytnost nezničit individuální identitu jedince a neredukovat jej na příklad určité kategorie. Ačkoli tradiční linie sociálněvědní metodologie považují za eticky vhodnější použít výpovědi anonymizovat, podtitul jeho příspěvku nesl citaci: „No, no. Wright my name. I don't want to be anonymous.“ Za zajímavý, ale ne vždy snadno realizovatelný, považuji i návrh rutinně nepřepisovat pořízené záznamy dat, neboť určitá část informace nemůže být přepsána, a pracovat s nimi v audiální podobě, a to i při publikaci poznatků. Tedy k textu připojit přímo znění záznamu. Diskutant sekce Mikko Lehtonen z University of Tampere se ještě zaměřil na otázku, kterou v metodologických kurzech často kladou studenti řady sociálněvědních oborů, a sice na pravdivost poskytnutých informací a jejich validizace. Formuloval ji ale odlišně a pro výzkumníky velmi podnětně: pokud informanti neříkají pravdu, co se tím snaží sdělit?

Stejně jako byl široký profesní a oborový záběr účastníků, mezi nimiž byli i umělci či filmaři (např. John Hughes z University of New South Wales v Austrálii, který mluvil o filmu *Inland Empire* Davida Lynche), bylo široké i metodologické pozadí příspěvků. A byl to již zmiňovaný John Clarke, kdo vystihl mainstream konference: „I am sorry it's quantitative data.“ Ano, metodologické zázemí výrazné většiny prezentací bylo tzv. humanitní či kvalitativní. Tvrdá, kvantitativní data se vyskytovala sporadicky, naopak z pohledu sociologie působily některé příspěvky až příliš jako „vyprávění bez jakékoli metodiky“. Přesto zpravidla stálo za to jejich mluvčím naslouchat.

Příště se stoupenci kulturních studií sejdou 7.–12. prosince na University of the Free State v Bloemfonteinu v Jihoafrické republice. Pro bližší informace viz <http://www.cultstud.org>.

Renáta Sedláková

Konference „Giovanni Sartori: 90 Years of a Political Scientist“, Praha, 26. 9. 2014

V pátek 26. září 2014 se v Praze konala mezinárodní konference *Giovanni Sartori: 90 Years of a Political Scientist* při příležitosti devadesátých narozenin tohoto proslulého italského politologa. Konferenci pořádaly Institut mezinárodních studií a Institut politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve spolupráci s Velvyslanectvím Itálie v ČR a místem jejího konání byly historické prostory Italského kulturního institutu, což dalo akci velmi reprezentativní ráz. Záštitu nad celou akcí pak převzali rektor UK prof. Tomáš Zima a italský velvyslanec Pasquale D'Avino.

Záměrem setkání v Praze bylo představit Sartoriho významné koncepce, metody a teoretické přístupy a ukázat jejich dopad na současnou politologii. Autoři přednesených příspěvků poukázali na problémy a výzvy, se kterými se Sartoriho odkaz střetává v dnešním kvantifikovaném světě politické vědy. Jednotlivá vystoupení tak pokrývala hlavní Sartoriho přínos světové vědě od metodologie přes teorii stranických systémů, teorii demokracie až po ústavní inženýrství. Konference byla zahájena hlavním organizátorem za FSV Martinem Mejstříkem, který záhy předal slovo dvěma čestným řečníkům – řediteli Italského kulturního institutu Giovannimu Sciolovi a prorektorovi UK pro vědu Janu Konvalinkovi. Oba ve svých proslovech vyjádřili důležitost pořádání akcí tohoto typu právě v Praze a zdůraznili význam spolupráce mezi univerzitním prostředím a diplomatickým světem. Poté následovala keynote speech, kterou přednesl Gianfranco Pasquino, emeritní profesor na Boloňské univerzitě, jeden z prvních Sartoriho doktorských studentů a následně jeho dlouholetý spolupracovník. Ve svém příspěvku nazvaném *On the Shoulders of a Giant: Giovanni Sartori, Political Scientist* se zabýval obecným přínosem Giovannioho Sartoriho k rozvoji světové politologie. Konkrétně pak zmínil vý-